

- В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1728 с.
4. Глазачев С.Н., Глазачев О.С. Экологические цели развития тысячелетия // Вестник Международной академии наук. Русская секция. – 2010. – №2. – С. 25–29.
  5. Дорошко О.М. Формирование экологической культуры учителя: Метод. реком. – Гродно: ГрГУ, 2002. – 71 с.
  6. Енциклопедія сучасної України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://esu.com.ua> – Назва з екрану.
  7. Кашлев С.С., Глазачев С. Н. Педагогическая диагностика, экологической культуры учащихся. – М.: Горизонт. – 2000. – 94 с.
  8. Лихачев Б.Т. Философия воспитания. – Москва: ВЛАДОС, 2010. – 334 с.
  9. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. – К.: ВАТ «КДНК», 2007. – 608 с.
  10. Салтовський О.І. Основи соціальної екології: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 382 с.
  11. Ситаров В.А., Пустовойтов В.В. Социальная экология: Учеб. Пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 280 с.
  12. Товбина В.Л. Экологическая культура: понятие и проблемы становления // Ученые записки. Научно-теоретический журнал – 2006. – №2. – С. 255–264.

УДК 37.015.31:57.081.1

Г. М. Мороз,
магістр спеціальності «Середня освіта (Біологія)»,
54 група природничого факультету.
В. К. Гирин,
ст. викладач кафедри зоології,
біологічного моніторингу та охорони природи.
Науковий керівник: д-р. біол. наук, професор А. П. Стадниченко
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ НА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

У зв'язку із соціально-економічними перетвореннями, що відбуваються у сучасному суспільстві, основним пріоритетом вищої школи стає принцип особистісно-орієнтованої освіти. Вона зумовлює реалізацію особистісного потенціалу майбутніх фахівців у відповідності до обраної професії.

Актуальність проблеми полягає у тому, що професійна підготовка майбутнього фахівця передбачає його становлення як активного суб'єкта діяльності, як зрілу особистість із розвинутими професійно значущими і особистісними якостями. Становлення особистості студента здійснюється в процесі здобуття ним майбутньої професії у вищому навчальному закладі. Цей процес визначається правами та обов'язками студента, які знаходять своє відображення у властивостях і якостях зрілої особистості, що здатна цілеспрямовано перетворювати свій внутрішній і зовнішній світ за певними власними законами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать результати численних теоретичних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, процес становлення особистості студента вищого навчального закладу має важливе значення для ефективного виконання ним професійної діяльності. Різноманітні аспекти цієї проблеми розкрито у працях Б. Ананьєва, О. Бондаренка, Є. Климова, Т. Кудрявцева, С. Максименка, В. Мерліна, К. Платонова, В. Рибалки, М. Савчина, Б. Федоришина, Н. Чепелевої, В. Шадрікова та ін.

Мета статті полягає у теоретичному та статистичному аналізі проблеми впливу

особистісної зрілості на професійне становлення студентів вищого навчального закладу.

Більшість вітчизняних дослідників вважає процес професійного становлення особистості довготривалим, багатоплановим, динамічним. Виокремлюють такі його етапи: 1) формування професійних намірів; 2) професійне навчання; 3) професійна адаптація; 4) реалізація особистості у професії. Тому, можна припустити, що процес особистісного та професійного становлення майбутнього професіонала та його готовність до майбутньої професійної діяльності суттєво пов'язані між собою. Адже саме у професійній діяльності реалізуються творчі, особистісні цінності (за умови, що вони були попередньо сформовані у процесі особистісного становлення та формування готовності до певної діяльності).

Безумовно, існують певні суперечності між зазначеними поняттями. Зокрема, В. Сластьонін, А. Шутенко, І. Зубкова виділяють між: динамікою професійних завдань, вимог до професії і внутрішньою готовністю до їх здійснення; невизначеністю виховної політики, морально-ідеологічними установками в суспільстві і прагненням майбутнього фахівця; природною потребою особистості у самореалізації і можливостями її досягнення в умовах майбутньої діяльності у закладах освіти [3].

Філософ В. Франкл зазначав, що будь-яка особистість прагне знайти сенс і відчуває екзистенціальну фрустрацію або вакуум, якщо це прагнення залишається нереалізованим [6, с. 350]. На думку вченого, саме прагнення досягнути сенс свого існування є тією силою, яка детермінує розвиток особистості. У випадку невірному професійному виборі сенсожиттєві цінності людини не будуть реалізовані, що приведе до усвідомлення короткотривалості свого існування, до виникнення відчуття самотності, внутрішнього неспокою.

Вітчизняні педагоги Л. Подоляк та В. Юрченко [5, с. 91] виокремлюють наступні загальні тенденції становлення особистості студента як майбутнього фахівця в процесі навчання у ВНЗ:

1. На суб'єкта мають вплив такі чинники: ментально-духовна атмосфера сімейно-родинного середовища; особливості довузівського освітньо-виховного простору; організація навчального процесу у вищому навчальному закладі.

2. У процесі здобуття освіти у ВНЗ відбуваються суттєві зміни в структурі самосвідомості студента. Зокрема, завершується процес його професійного самовизначення, що відображається в змісті та структурі його "Я-концепції".

3. Під час перебування студента в освітньому середовищі ВНЗ, вдосконалюються його психічні процеси і стани, збагачується життєвий і професійний досвід, розвиваються професійні здібності.

4. Зростають почуття обов'язку й відповідальності; самостійність і самоконтроль; рівень домагань студента в сфері майбутньої професії, формуються мотиви професійного самоствердження і самореалізації.

З метою діагностики рівня особистісної зрілості, було проведено опитування студентів I та V курсів природничого факультету у кількості 60 осіб за методикою Ю. З. Гільбуха. Ґрунтуючись на ній, виділяють 5 аспектів, складових особистісної зрілості [7]:

1. Мотивація досягнень – загальна спрямованість діяльності індивіда на значущі життєві цілі, прагнення до повної самореалізації, самостійність, ініціативність, прагнення до лідерства, до досягнення високих результатів.

2. Ставлення до свого «Я» («Я»–концепція). Ця шкала оцінює впевненість у своїх можливостях, задоволеність своїми здібностями, темпераментом і характером, своїми знаннями, вміннями і навичками. Зазначений аспект передбачає такий параметр поведінки, як адекватна самооцінка, вимогливість до себе, відсутність самовдоволення, скромність, повага до інших.

3. Почуття громадянського обов'язку пов'язує такі якості, як патріотизм, інтерес до явищ суспільно-політичного життя, почуття професійної відповідальності, потреба в спілкуванні, колективізм.

4. Життєва установка є розумінням відносності всього сущого, переважання інтелекту над почуттям, емоційну врівноваженість, розважливість (на противагу імпульсивності).

5. Здатність до психологічної близькості з іншою людиною об'єднує доброзичливість до людей, емпатію, вміння слухати, потребу в духовній близькості з іншими людьми.

Досліджуванам було запропоновано 33 питання опитувальника, із них окремі варіанти для жінок і чоловіків. Оцінкою особистісної зрілості служить алгебраїчна сума балів, набрана за всіма 33 питаннями тесту. За кожним показником проводився окремий аналіз отриманих даних.

Загальний рівень особистісної зрілості студентів I курсу виявився незадовільним, що становить 33,3 % від загальної кількості опитаних, так як вони нещодавно вступили до вищого навчального закладу і потребують періоду тривалої адаптації до нових умов та колективу. Першокурсники не до кінця усвідомлюють значення своєї майбутньої професії та не продумують поки що шляхів реалізації своєї особистості у соціумі. У студентів V курсу спостерігається дуже високий рівень особистісної зрілості, що становить 50 % від загальної кількості опитаних. Цей показник говорить про те, що п'ятикурсники в результаті тривалого навчання у ВНЗ мають високий рівень сформованості власної особистості та психологічну готовність до фахової діяльності.

Стосовно мотивації досягнення, варто зазначити, що у першокурсників високий рівень цього показника – 40%. Це пояснюється тим, що вони прагнуть до самореалізації у студентському колективі, досягнення результату. У п'ятикурсників сформована мотивація досягнення конкретної цілі високого рівня, що становить 50 % від загальної кількості опитаних студентів, тому що відбуваються певні позитивні зміни у постановці мети та завдань майбутньої діяльності. Саме навчання у ВНЗ сприяє динамічності цього процесу.

Кількісний аналіз ставлення до свого «Я» (Я-концепція) показав наступні результати: студенти I курсу мають високий рівень (33,3 % від загальної кількості опитаних), а п'ятикурсники – задовільний – 50 %. Така тенденція набуває поширення у вирі сучасних суспільно-економічних трансформацій. Це пов'язано із тим, що ситуація нового ставлення до себе як до випускника – завтрашнього спеціаліста, якому належить в умовах нової соціальної реальності знайти своє місце у суспільстві, що часто видається нелегким завданням, роздуми про власну долю, яка повністю залежить від власних зусиль, порушує цілісність Я-концепції майбутніх фахівців. У зв'язку із дещо сформованим життєвим досвідом, набутим під час навчання у ВНЗ, перебуванні на педагогічних практиках, студент старшого курсу реально оцінює власні можливості у професійній діяльності, а от студенти-першокурсники не мають стійких уявлень, іноді в них завищена самооцінка.

У зв'язку із критичною ситуацією в державі, військовими операціями на Сході, здійсненою Революцією Гідності в листопаді 2014 р., зростає почуття громадянського обов'язку студентів-юнаків, які прагнуть захищати територіальну цілісність та незалежність власної Батьківщини. Тому серед студентів I та V курсів спостерігається високий рівень громадянського обов'язку, відповідно 50 % і 33,3 %. Формування національної самосвідомості та патріотичних почуттів займає провідне місце у вихованні та становленні особистості майбутнього фахівця, адже подальша історія залежить виключно від молодого покоління, яке має власні ціннісні орієнтації, значно відрізняється від старшого покоління за ступенем свободи дій та вчинків.

Аналізуючи особливості життєвої установки, було виявлено, що у студентів V курсу високий рівень зазначеного показника – 66,67 % від загальної кількості опитаних, що свідчить про сформованість ціннісних орієнтацій та життєвої мети для подальшої реалізації себе як особистості у суспільстві та професійній діяльності. А от у першокурсників життєва установка недостатньо сформована (40 %). Цей показник формується в результаті накопичення і отримання суспільно-історичного досвіду та в

процесі навчання і виховання особистості студента.

Важливого значення набуває кількісний аналіз показника здатності до психологічної близькості з іншими людьми. Якщо говорити про студентів-першокурсників, то у них задовільний рівень психологічної готовності до спілкування із іншими людьми (43,3 %). А у п'ятикурсників високий рівень готовності до психологічної близькості з іншими людьми. Це означає, що завтрашні випускники зможуть інтегруватись у колектив, при цьому забезпечуючи комунікативну функцію як фахівця конкретної галузі діяльності.

Висновки. Отже, здійснений аналіз даних, отриманих у результаті дослідження, дозволяє зробити висновки про те, що становлення особистості майбутнього фахівця є інтегральним багаторівневим психологічним новоутворенням, яке характеризує міру підготовленості особистості до діяльності. Протягом навчання у ВНЗ студенти підвищують рівень своєї майстерності шляхом комплексної фахової підготовки. Це сприяє підвищенню рівня компетентності у конкретних навчальних дисциплінах, що згодом стане основою професійної діяльності. Варто зазначити, що під час навчання у вищому навчальному закладі активізуються усі психічні пізнавальні процеси, які сприяють розвитку особистості в цілому. Однак необхідно спостерігати за динамікою ціннісно-мотиваційного ставлення студентів до своєї професії, допомагати пізнавати її сутність, підводити майбутніх фахівців до усвідомлення важливості професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бернс Р. Развитие Я– концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1986. – 422 с.
2. Гильбух Ю.З. Тест-опросник личностной зрелости [Електронний ресурс] – Режим доступа: <https://www.twirpx.com/file/1898006/> – Назва з екрану.
3. Дьяченко М.И. Психология высшей школы: Учеб. пособие / М.И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, С. Л. Кандыбович. – М. : Харвест, 2006. – 416 с.
4. Зубкова І. Ю. Психологічні особливості Я– образу вчителя професіонала за структурними компонентами цілісної моделі / І. Ю. Зубкова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003.– №5. – С. 4–11.
5. Иващенко А. В. Академическая зрелость студентов / А. В. Иващенко – М. : Социум, 2000. – 164 с.
6. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг – СПб.: Питер, 2003. – 992 с.
7. Подоляк Л. Г. Психология вищої школи: Навч. посібн. для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: Філ-студія, 2006. – 320 с.
8. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

УДК 378.22:57:159.943.6

О. М. Мороз,

магістр спеціальності «Середня освіта (Біологія)»,

54 група природничого факультету.

*Науковий керівник: д-р. біол. наук, професор А. П. Стадниченко
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна освіта потребує переосмислення концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів. Вищі навчальні заклади, що готують майбутніх педагогів, мають спрямовувати свою діяльність насамперед на розкриття потенціалу кожної людини, підготовку її до саморозвитку, самовизначення та самореалізації. У зв'язку з цим необхідно сприяти становленню і розвитку справжнього професіонала, здатного активно, якісно і творчо реалізувати педагогічні функції з оптимальними нервово-психічними витратами, володіючи адекватними засобами самовираження та саморозвитку. Це робить